

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ З ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ

Волошко Тетяна Володимирівна,
завідувачка педагогічним відділенням відокремленого структурного підрозділу
"Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету",
аспірантка

Анотація. Розглянуто роль сім'ї у формування особистості дитини. Аналізуються особливості підготовки майбутніх вчителів з дошкільного виховання до роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Розкриваються професійні функції педагога.

Ключові слова: сім'я, виховання, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, батьки, підготовка фахівців з дошкільного виховання

Сьогодні різко зростає роль сім'ї як соціального інституту у формуванні особистості, виявленні та розвитку здібностей дитини, підготовці її до самостійного життя.

Сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. І це закономірно, адже побудувати повноцінний освітній простір без активної участі й підтримки сім'ї неможливо. Разом з тим, сучасна сім'я і сама потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. Її надають певною мірою державні й виробничі організації, заклади освіти і культури, бібліотеки, клуби, будинки культури, громадські організації.

Сучасний етап розвитку спеціальної педагогіки та психології характеризується пошуком нових шляхів соціальної адаптації дітей з психічними та фізичними проблемами. Значних успіхів у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами може бути досягнуто лише за активної участі в цьому процесі сім'ї, і в першу чергу батьків. В зв'язку з цим, проблема сім'ї дитини з відхиленнями в розвитку є однією з найактуальніших.

В останні роки, зважаючи на впровадження інклюзивного навчання, що передбачає залучення батьків, як активних учасників освітнього процесу, в теорії та практиці педагогічної науки виникла необхідність активного вивчення сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами. Саме з власної сім'ї дитина виносить у доросле життя перші уявлення про морально-людські цінності, норми поведінки, характер взаємовідносин між людьми. В сім'ї діти не лише наслідують близьких, орієнтуються на їхні соціальні та моральні установки. Тому психологічна зрілість батьків, їхні ідеали, досвід соціального спілкування найчастіше мають вирішальне значення в розвитку дитини.

Першочергова задача батьків – розкрити потенціал розвитку своєї дитини, виробити компенсаторні можливості та функції, підготувати до подальшого навчання, зробити дитину якомога пристосованою до суспільства та професійної діяльності.

Сім'ї, в яких виховуються діти з відхиленнями в розвитку живуть під вантажем багато чисельних проблем, не кожен батько чи мати виявляються здатними прийняти недугу дитини, адекватно реагувати на постійно виникаючі проблеми. Відомо, що пролонгована психотравмуюча ситуація здійснює негативний вплив на психіку батьків та ускладнює їхнє відношення до дитини. Декого з батьків трагічність ситуації ламає. А власне особистісні якості батьків визначають можливості соціалізації дітей та адаптації до життя, тобто їхнє майбутнє. Важливою умовою для підтримки дитини це наявність у батьків такої важливої якості як стресостійкість. Відсутність же цієї якості вказує на нездатність батьків здійснювати виховання та соціальний супровід власної дитини протягом всього життя, взаємодіяти з фахівцями різного рівня чи навпаки, свідчить про схильність до закритості по відношенню до дитини чи соціуму.

Дитина з особливостями психофізичного розвитку - не пасивний член суспільства, а особистість, яка має право на задоволення власних соціальних потреб: на повноцінну освіту, відпочинок, працю, створення сім'ї, пенсійне забезпечення, доступ до культурних цінностей. Тому питання особистісного

розвитку дитини з особливостями психофізичного розвитку привертає велику увагу батьків, педагогів, психологів, дефектологів.

Отже, основну роль у вихованні дітей з особливими освітніми потребами відіграють саме батьки, важливою функцією сімейного виховання є пробудження та розкриття потенціалу своєї дитини.

Одним із основних завдань законодавства України про дошкільну освіту є забезпечення права дитини, у тому числі дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти. Доступність та безоплатність дошкільної освіти дітям з особливими освітніми потребами повинна бути із врахуваннями особливостей їх інтелектуального, соціального і фізичного розвитку у тій формі, яка для них є найбільш зручною та ефективною. Інклюзивне навчання в закладі дошкільної освіти організовується з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами дошкільного віку на освіту за місцем проживання, соціальну адаптацію та підготовку до отримання наступного рівня освіти. Зокрема інклюзивна форма навчання забезпечує задоволення освітніх, соціальних потреб, організацію корекційно-розвиткової роботи для дітей з особливими освітніми потребами.

Сім'я в процесі виховання, соціального інтегрування дитини з особливими потребами зіштовхується з величезною кількістю труднощів. Інклюзія має сприяти залученню батьків до вирішення цих проблем, а батьки, в свою чергу, мають навчатися співробітництву задля максимально комфортного процесу виховання та навчання дитини з особливими потребами.

Для успішної реалізації інклюзивної освіти надзвичайно важлива ефективна співпраця педагогів і родин дітей з особливими освітніми потребами.

На думку вчених, існує три фактори, які допомагають закладу дошкільної освіти залучати батьків до активної участі в ухваленні всіх рішень, що стосуються дитини:

- сприятлива атмосфера, коли педагогічний колектив дружньо налаштований і допомагає в усьому;

- постійне двостороннє спілкування між родиною дітей і закладом дошкільної освіти;
- сприйняття батьків як колег.

Насамперед, батьки – важливі учасники навчальних команд своїх дітей. Вони найкраще знають їхні сильні та слабкі сторони, здібності, нахили й особливості розвитку, і саме тому можуть підтримувати найефективніше. Важливо, аби батьки брали участь у прийнятті рішень щодо освіти своєї дитини. Саме вони можуть надавати важливу інформацію для планування, впровадження й адаптації програми для найкращого задоволення постійно змінних потреб своєї дитини.

На сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в діяльності. Процеси реформування та модернізації, які зараз відбуваються в системі вищої педагогічної освіти, об'єктивно спрямовані на її подальший прогресивний розвиток, забезпечення потреб суспільств та держави у кваліфікованих фахівцях, що передбачає відповідні зміни у професійно-педагогічній підготовці педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку. Система фахової підготовки майбутніх вихователів являє собою цілісний комплекс структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність. На нашу думку, професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що фактором успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості. В цілісному педагогічному процесі як складній, динамічній системі, в основі якої лежить педагогічна діяльність,

органічно поєднується навчання, виховання і розвиток вихованців. Головний організатор педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти – вихователь. Для успішної діяльності вихователь закладу дошкільної освіти повинен оволодіти певною сукупністю знань, умінь, виховувати в собі позитивні особистісні якості. Єдність і взаємодія їх є передумовою ефективною реалізації професійних функцій вихователя.

Одним із пріоритетних завдань в підготовці майбутніх фахівців з дошкільного виховання є формування необхідних для успішної взаємодії з батьками вихованців умінь, а саме: 1) гностичних, до яких належать уміння аналізувати особливості життєдіяльності сімей різних типів, об'єктивно оцінювати соціальні та виховні можливості сім'ї, аналізувати труднощі та помилки сімейного виховання, причини та шляхи запобігання, аналізувати власну педагогічну діяльність у роботі з батьками, її успіхи та недоліки, та досвід взаємодії із сім'ями вихованців, презентований іншими фахівцями дошкільної освіти; 2) проектувальних – уміння проектувати цілі, завдання педагогічної роботи з батьками, моделювати засоби, методи, прийоми роботи з різними типами сімей, допомагати батькам моделювати ситуації в процесі взаємодії зі своїми дітьми, передбачати наслідки взаємодії сім'ї та ЗДО, обирати і планувати оптимальні технології взаємодії; 3) конструктивних, до яких належить уміння відбирати і використовувати в практиці конкретні методи, форми, прийоми щоденної роботи з батьками, цілі, завдання у роботі із сім'ями різних типів; 4) організаторських – уміння організовувати із сім'ями вихованців ЗДО консультативну і просвітницьку роботу, залучати батьків до активної співпраці; 5) комунікативних – уміння встановлювати з батьками дошкільників теплі і дружні взаємини, вміти налагодити стосунки з конфліктними сім'ями, працювати в умовах неформального спілкування з позицій радника, застосовуючи різноманітний арсенал педагогічних методів і прийомів, будувати спілкування як діалог на рівних, здійснювати обмін інформацією, індивідуальне і групове спілкування з батьками, а також виховання у майбутніх працівників дошкільної освіти таких якостей, як висока

моральність, тактовність, спостережливість, емпатія, відповідальність, самовладання.

Сучасні реалії орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання і виховання.

Процес формування інклюзивної готовності студентів до професійної діяльності вимагає створення комплексу педагогічних умов, який забезпечив би формування мотиваційної, когнітивної, комунікативної, діяльнісної та етичної сфери майбутнього вчителя з дошкільного виховання.

Готовність до освітньої роботи в закладі дошкільної освіти становить базис фахової підготовки до педагогічної діяльності і потребує пошуків у створенні цілісної ефективної системи цієї підготовки. Фахова підготовка базується на ефективній побудові навчального процесу, забезпечуючи поступову трансформацію пізнавальної діяльності у професійно спрямовану.

Отже, педагогічна діяльність вчителя з дошкільного виховання в умовах інклюзивної освіти вимагає високого рівня підготовленості, професіоналізму, творчості, не тільки володіння педагогічними знаннями, але і здатності застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, які часто виникають у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та батьками, тобто такого рівня інклюзивної компетентності, який дозволить майбутньому вчителю ефективно здійснювати власну професійну діяльність в умовах спільного навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами та їх нормативними однолітками.